।।ପଞ୍ଚାଶତ୍ତମ(୫୦)ଅଧ୍ୟାୟ ।।

କାକାଙ୍କ ଶିରିଡ଼ି ଆଗମନକୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷା, ସନ୍ତଙ୍କ ଭ୍ରାତୃବତ୍ ପ୍ରେମ ଏବଂ ବାଳାରାମ ଧୂରନ୍ଧରଙ୍କ କଥା ।

ପ୍ରସ୍ତାବନା : ଅନନ୍ତକୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡନାୟକ ରାଜାଧିରାଜ ଯୋଗୀରାଜ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ଶ୍ରୀ ସାଇନାଥ ମହାରାଜଙ୍କର ଜୟ ହେଉ । ହେ ଭକ୍ତଗଣଙ୍କର ଆଧାର, ପରମେଶ୍ୱର ସଦ୍‌ଗୁରୁ । ଗୀତାର ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଯିଏ ଆମକୁ ଶକ୍ତି ଦିଅନ୍ତି, ସେହି ପ୍ରଭୁ ସାଇ, ଆମ ପ୍ରତି କୃପାଦୃଷ୍ଟି କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଆଶିଷ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ।

ମଳୟଗିରିସ୍ଥିତ ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷ ଯେପରି ଉତ୍ତାପ ହରଣ କରିନିଏ, ମେଘ ଯେପରି ଜଳବୃଷ୍ଟି କରି ଶୀତଳତା ଏବଂ ସତେଜତାର ପୁଲକ ପ୍ରଦାନ କରେ, ବସନ୍ତ ଋତୁରେ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ପୁଷ୍ପ ଯେପରି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଉପାସନାରେ ସହାୟକ ହୁଏ, ସେହିପରି ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କର କଥା ପାଠକ ଓ ଶ୍ରୋତା ଉଭୟଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି ଓ ସୁଖ ପ୍ରଦାନ କରେ । ଯିଏ ଏହି କଥା କହେ ବା ଶ୍ରବଣ କରେ, ସେ ଦୁହେଁ ଧନ୍ୟ । କହିବା ଦ୍ୱାରା ମୁଖ ତଥା ଶ୍ରବଣ ଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣ ପବିତ୍ର ହୋଇଯାଏ ।

ଏହା ସର୍ବଜନବିଦିତ ଯେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ସାଧନା କଲେ ମଧ୍ୟ ସଦ୍‌ଗୁରୁଙ୍କର କୃପା ନହେଲେ ଜୀବନରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ କଥା ଶୁଣନ୍ତୁ:-

।। କାକାଙ୍କ ଶିରିଡ଼ି ଆଗମନକୁ ବାବାଙ୍କ ପ୍ରତୀକ୍ଷା ।।

କାକାସାହେବ ଦୀକ୍ଷିତ(୧୮୬୪-୧୯୨୬) : ଶ୍ରୀ ହରିନାମ ସୀତାରାମ ଓରଫ କାକାସାହେବ ଦୀକ୍ଷିତ ୧୮୬୪ ମସିହାରେ ଖଣ୍ଡୱା(କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରଭିନ୍ସ)ରେ ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଖଣ୍ଡୱା ହିଂଗଣଘାଟରେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଓ ନାଗପୁରରେ ସେ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ଲାଭକଲେ । ଏହାପରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ମୁମ୍ବଇ ଆସିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଉଇଲସନ୍ କଲେଜ ଓ ତାପରେ ଏଲ୍‌ଫିନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ । ୧୮୮୩ ମସିହାରେ ସେ ସ୍ନାତକ ଲାଭ କଲେ । ତାପରେ ଏଲ.ଏଲ.ବି. ଓ ସଲିସିଟର ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଏବଂ ସରକାରୀ ସଲିସିଟର ଫାର୍ମ ମେସର୍ସ ଲିଟିଲ ଏଣ୍ଡ କମ୍ପାନୀରେ ଯୋଗଦେଲେ । କିଛିବର୍ଷ ପରେ ସେ ନିଜର ଏକ ସଲିସିଟର ଫାର୍ମ ଖୋଲିଲେ ।

୧୯୦୯ ମସିହା ପୂର୍ବରୁ ସେ ବାବାଙ୍କର ନାମ ଶୁଣିନଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ତାପରେ ସେ ତାଙ୍କର ଜଣେ ବଡ଼ ଭକ୍ତ ପାଲଟିଗଲେ । ଲୋନାଭେଲାରେ ସେ ରହୁଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କର ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ ନାନାସାହେବ ଚନ୍ଦୋରକରଙ୍କ ସହିତ ଦେଖାହୁଏ । ଉଭୟେ ନାନା ବିଷୟରେ ଆଳାପ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ଦିନେ ଏପରି ଆଲୋଚନା ସମୟରେ

କାକା ସାହେବ ଲଣ୍ଡନରେ ଟ୍ରେନ ଚଢୁଥିବା ସମୟରେ କିପରି ଖସିପଡ଼ିଲେ ତଥା ଆହତ ହେଲେ ସେହିକଥା କହୁଥିଲେ । ନାନାସାହେବ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଏହି ଖଞ୍ଜ ଗୋଡ଼ ତଥା ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ସେ ତାଙ୍କର ସଦ୍‌ଗୁରୁ ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କ ଶରଣରେ ଯିବା ଉଚିତ । ଏହାକହି ସେ ବାବାଙ୍କର ଠିକଣା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବରଣୀ ଦେଲେ । ତା ସହିତ ବାବାଙ୍କର ଏହି ଉକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଦୋହରାଇଲେ ଯେ **'ମୁଁ ମୋର ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ସାତ ସମୁଦ୍ର ଦୂରରୁ ମଧ୍ୟ ଟାଣିଆଣିବି, ଯେପରିକି ଦଉଡ଼ିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ପକ୍ଷୀଟିଏ ଟାଣି ହୋଇ ଆସେ ।'** ସେ ଏକଥା ବି ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଦେଲେ ଯେ ଯଦି ତୁମେ ବାବାଙ୍କର ଲୋକ ହୋଇନଥିବ ତାହେଲେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହେବନାହିଁ କି ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଏହିକଥା ଶୁଣି କାକାସାହେବଙ୍କ ମନରେ ବଡ଼ ଆଗ୍ରହ ଓ ପ୍ରସନ୍ନତା ହେଲା ଏବଂ ନାନାସାହେବଙ୍କୁ ସେ କହିଲେ ଯେ ଶିରିଡ଼ି ଯାଇ ସେ ବାବାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବେ ତେବେ ଶରୀରର ପଙ୍ଗୁତ୍ୱ ନୁହେଁ, ତାଙ୍କ ମନର ଚଞ୍ଚଳତା ତଥା ପଙ୍ଗୁ ଅବସ୍ଥାକୁ ଦୂର କରି ଶାଶ୍ୱତ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବେ ।

କିଛିଦିନ ପରେ କାକାସାହେବ ମୁମ୍ବଇ ବିଧାନପରିଷଦ ନିର୍ବାଚନ ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ଅହମ୍ମଦନଗର ଗଲେ ଓ ସେଠାରେ କାକାସାହେବ ମିରିକରଙ୍କ ଘରେ ରହିଲେ । କାକାସାହେବ ମିରିକରଙ୍କ ପୁତ୍ର ବାଲାସାହେବ ମିରିକର ମଧ୍ୟ ସେହି ସମୟରେ ଅଶ୍ୱପ୍ରଦର୍ଶନୀ ପାଇଁ ଅହମ୍ମଦନଗର ଆସିଥିଲେ । ସେ କୋପରଗାଓଁର ମାମଲତଦାର ଥିଲେ । ନିର୍ବାଚନ କାମ ସରିବା ପରେ କାକାସାହେବ ଶିରିଡ଼ି ଯିବାକୁ ଚାହିଁଲେ । ମିରିକର ପିତା ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟ କାହା ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ ଭଲ ହେବବୋଲି ବିଚାର କରି ଜଣେ ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସନ୍ଧାନରେ ଥିଲେ । ତେଣେ ସ୍ୱୟଂ ବାବା ତାଙ୍କର ନିଆରା ଶୈଳୀରେ କାକାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଥିଲେ । ଶ୍ୟାମାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଶଶୁରଙ୍କଠାରୁ ଅହମ୍ମଦନଗରରୁ ଗୋଟିଏ ଟେଲିଗ୍ରାମ ଆସିଲା । ଶାଶୂଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବଡ଼ ଉଦ୍‌ବେଗଜନକ, ତେଣୁ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଆସିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଇଥିଲା । ଟେଲିଗ୍ରାମଟି ପାଇ ଶ୍ୟାମା ଚିରାଚରିତ ଭାବେ ବାବାଙ୍କର ଅନୁମତି ନେଲେ ଓ ଅହମ୍ମଦନଗର ଯାଇ ଶାଶୂଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟାବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ । ସେତେବେଳେ ଶାଶୂଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ଉନ୍ନତି ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଥାଏ । ନାନାସାହେବ ପାନ୍‌ସେ ଓ ଆପ୍ପାସାହେବ ଗାଡ୍ରେ ପ୍ରଦର୍ଶନୀକୁ ଯାଉଥିବାବେଳେ ବାଟରେ ଶ୍ୟାମାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ । ମିରିକରଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ କାକାସାହେବ ଦୀକ୍ଷିତଙ୍କୁ ଦେଖାକରି ତାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଶିରିଡ଼ି ନେଇଯିବାକୁ ସେମାନେ ଶ୍ୟାମାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଶ୍ୟାମାଙ୍କର ଆଗମନ ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ କାକାସାହେବ ଓ ମିରିକରଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଶ୍ୟାମା ମିରିକରଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ମିରିକର କାକାସାହେବଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ କରାଇଦେଲେ । ରାତି ୧୦ଟା ଟ୍ରେନରେ ସେମାନେ କୋପରଗାଓଁ ଯିବା ସ୍ଥିର ହେଲା ।

ଏହାପରେ ଏକ କୌତୂହଳପ୍ରଦ ଘଟଣା ଘଟିଲା । ବାଲାସାହେବ ମିରିକର ବାବାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଫଟୋ ଉପରେ ଘୋଡ଼ାଯାଇଥିବା କପଡ଼ାଟିକୁ ହଟାଇଦେଲେ ଏବଂ କାକାସାହେବଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ କରାଇଲେ । ଯାହାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ସେ ଶିରିଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି, ଫଟୋରୂପରେ ସେ ଏଠାରେ ତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ଦେଉଥିବା ଦେଖି କାକାସାହେବଙ୍କର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ଭାବବିହ୍ୱଳ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଓ ବାବାଙ୍କର ଚିତ୍ରପ୍ରତିମା ଆଗରେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣିପାତ କଲେ । ଏହି ଫଟୋଟି ମେଘା ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ତା'ର କାଚ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିବାରୁ ତାକୁ ପୁଣି କାଚ ଲଗେଇ ବନ୍ଧେଇ କରିବା ପାଇଁ ସେ ମିରିକରଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ଫଟୋ ବନ୍ଧେଇ ହୋଇସାରିଥିଲା ଏବଂ କାକାସାହେବ ଓ ଶ୍ୟାମାଙ୍କ ହାତରେ ତାକୁ ପଠାଇଦେବାକୁ ସ୍ଥିର ହେଲା ।

୧୦ଟା ବାଜିବା ପୂର୍ବରୁ ଦୁହେଁ ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ଟିକେଟ କଲେ; କିନ୍ତୁ ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ପ୍ରବଳ ଭିଡ଼ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସୋରିଷ ପକାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଗାନଥିଲା । ସୌଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଟ୍ରେନର ଗାର୍ଡ଼ କାକାସାହେବ ଦୀକ୍ଷିତଙ୍କର ପରିଚିତ ଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଡବାରେ ବସାଇଦେଲେ । ଏହି ପ୍ରକାର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଯାତ୍ରା କରି ସେମାନେ କୋପରଗାଓଁ ଷ୍ଟେସନରେ ଓହ୍ଲାଇଲେ । ସେଠାରେ ନାନାସାହେବ ଚନ୍ଦୋରକରଙ୍କୁ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ବି ଶିରିଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ । କାକାସାହେବ ଓ ନାନାସାହେବ ପରସ୍ପରକୁ କୋଳାଗ୍ରତ କଲେ ଏବଂ ଗୋଦାବରୀ ନଦୀରେ ସ୍ନାନ କରିବା ପରେ ତିନିବନ୍ଧୁ ମିଶି ଶିରିଡ଼ି ଯାତ୍ରାରେ ବାହାରିଲେ । ବାବାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ପରେ କାକାସାହେବଙ୍କ ମନ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୋଇଗଲା, ଆଖିରୁ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ ବହିଚାଲିଲା ଏବଂ ଆନନ୍ଦରେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଶରୀର କମ୍ପିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାବା ତାଙ୍କୁ କହିଲେ 'ମୁଁ ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ତୁମ ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ଥିଲି । ତୁମକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ମୁଁ ହିଁ ଶ୍ୟାମାକୁ ପଠାଇଥିଲି ।'

କାକାସାହେବ ବହୁ ବର୍ଷ ବାବାଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ସାନ୍ନିଧ୍ୟରେ ଅତିବାହିତ କଲେ । ଶିରିଡ଼ିରେ ସେ ଗୋଟିଏ ୱାଡ଼ା(ଦୀକ୍ଷିତ ୱାଡ଼ା) ତିଆରି କଲେ, ଯାହା ପ୍ରାୟତଃ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାୟୀ ଘର ହୋଇଯାଇଥିଲା । ବାବାଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କର ଯେତେସବୁ ଅନୁଭବ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା ସେସବୁ ଏଠାରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ପାଠକମାନେ ଶ୍ରୀ ସାଇଲୀଳା ପତ୍ରିକାର କାକାସାହେବ ଦୀକ୍ଷିତ ବିଶେଷାଙ୍କ ଭାଗ ୧୨ ସଂଖ୍ୟା ୬-୯ ପାଠ କଲେ ତାହା ଜାଣିପାରିବେ । ତାଙ୍କର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅନୁଭୂତି ଉଲ୍ଲେଖକରି ଆମେ ଏହି କଥା ସମାପ୍ତ କରିବା । ବାବା ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଅନ୍ତିମ ସମୟରେ ସେ ତାଙ୍କୁ ବିମାନରେ ବସାଇ ନେଇଯିବେ, ତାହା ସତ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା । ୧୯୨୬ ମସିହା ଜୁଲାଇ ୫ ତାରିଖରେ ସେ ହେମାଡପନ୍ତଙ୍କ ସହିତ ରେଳରେ ବସି ଯାତ୍ରାକରୁଥିଲେ । ଉଭୟଙ୍କ

ମଧ୍ୟରେ ସାଇଲୀଳା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଥିଲା । କାକାସାହେବ ବାବାଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ତଲ୍ଲୀନ ହୋଇଯାଇଥିଲେ, ଏହି ସମୟରେ ହଠାତ୍ ହେମାଡପନ୍ତଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ଆଉଜିପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ବିନା କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଓ କଷ୍ଟରେ ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କଲେ ।

।।ସନ୍ଥଙ୍କ ଭ୍ରାତୃବତ୍ ପ୍ରେମ ।।

ଶ୍ରୀ ଟେମ୍ବେ ସ୍ୱାମୀ : ଏବେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାହାଣୀ ଆଲୋଚନା କରିବା, ଯେଉଁଥିରୁ ସନ୍ଥମାନେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି କିପରି ଭ୍ରାତୃବତ୍ ପ୍ରେମ କରନ୍ତି ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ । ଥରେ ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ ଯିଏକି ଶ୍ରୀ ଟେମ୍ବେସ୍ୱାମୀ ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ଗୋଦାବରୀ ତଟ ରାଜମହେନ୍ଦ୍ରିଠାରେ ଶିବିର ପକାଇଥିଲେ । ସେ ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ ଭଗବାନଙ୍କର କର୍ମକାଣ୍ଡୀ, ଜ୍ଞାନୀ ତଥା ଯୋଗୀ ଭକ୍ତ ଥିଲେ । ପୁଣ୍ଡଲିକରାଓ ନାମରେ ନାନ୍ଦେଡ଼ର ଜଣେ ଓକିଲ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହ ସ୍ୱାମିଜୀଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଆସିଲେ ଏବଂ ଆଲୋଚନା ସମୟରେ ସାଇବାବାଙ୍କର କଥା ପଡ଼ିଲା । ବାବାଙ୍କର ନାମ ଶୁଣି ସ୍ୱାମିଜୀ ତାଙ୍କୁ କରବଦ୍ଧ ପ୍ରଣାମ କଲେ ଏବଂ ପୁଣ୍ଡଲିକରାଓଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ନାରିକେଳ ଦେଇ କହିଲେ 'ମୋର ଭ୍ରାତା ଶ୍ରୀ ସାଇଙ୍କୁ ଏହା ଅର୍ପଣ କରିବ ଏବଂ ମୋର ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ ଏହା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ଯେ ସେ କେବେ ମୋତେ ଭୁଲିବେ ନାହିଁ ତଥା ସର୍ବଦା ମୋ ପ୍ରତି କୃପାଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିବେ । ସେ ଏହା ମଧ୍ୟ କହିଲେ ଯେ ସାଧାରଣତଃ ସାଧୁମାନେ ଜଣେ ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତିନାହିଁ, ତେବେ ସାଇଙ୍କ କଥା ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ପୁଣ୍ଡଲିକରାଓ ତାଙ୍କର ନାରିକେଳ ଓ ସନ୍ଦେଶ ବାବାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ବୋଲି କହିଲେ । ଟେମ୍ବେସ୍ୱାମୀ ବାବାଙ୍କୁ ଭ୍ରାତା ବୋଲି କହିବା ଯଥାର୍ଥ ଥିଲା; କାରଣ ବାବାଙ୍କ ଭଳି ସେ ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର(ଅଖଣ୍ଡ ଧୁନି)ବ୍ରତ ପାଳନ କରୁଥିଲେ ।

ମାସେ ପରେ ପୁଣ୍ଡଲିକରାଓ ତାଙ୍କର କେତେକ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ଶିରିଡ଼ି ଗଲେ । ଟେମ୍ବେ ସ୍ୱାମୀ ଦେଇଥିବା ନାରିକେଳଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଥିଲେ । ମନମାଡ଼ ନିକଟରେ ସେମାନେ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି, ତୃଷା ଲାଗିବାରୁ କେତେକ ବନ୍ଧୁ ପାଣି ପିଇବା ପାଇଁ ଏକ ଝରଣା ପାଖକୁ ଗଲେ । ଖାଲି ପେଟରେ ପାଣି ପିଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ଏହା ଭାବି ଟିକେ ଚୁଡ଼ା ଖାଇବାକୁ କାଢ଼ିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାହା ଟାଣ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ନଡ଼ିଆ ଭାଙ୍ଗି ସେଥିରେ ମିଶାଇଲେ ଏବଂ ସମସ୍ତେ ତାହା ଖାଇଲେ । ମାତ୍ର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଯେଉଁ ନଡ଼ିଆଟି ଭଙ୍ଗାଯାଇଥିଲା ତାହା ସ୍ୱାମିଜୀ ଦେଇଥିବା ନଡ଼ିଆ ଥିଲା । ଏହା ଜାଣିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କ ମନ ଦୁଃଖରେ ଭରିଗଲା । ଭୟ ହେଲା । ଏବେ କରିବେ କ'ଣ ? କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାହସ ସଞ୍ଚାର କରି ଶିରିଡ଼ିରେ ପହଞ୍ଚି ବାବାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କଲେ । ବାବାଙ୍କ ନିକଟରେ ତ ବେତାର ସନ୍ଦେଶ ପହଞ୍ଚିସାରିଥିଲା, ତେଣୁ ସେ ପୁଣ୍ଡଲିକରାଓଙ୍କୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ କହିଲେ 'ମୋର ଭାଇ ପଠାଇଥିବା ଜିନିଷ ଆଣ।' ସେ ବାବାଙ୍କର

ଚରଣ ଜାବୁଡ଼ିଧରି ଅପରାଧ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଓ କୃତକର୍ମ ପାଇଁ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଏହା ବଦଳରେ ସେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ନଡ଼ିଆ ଆଣିଦେବେ ବୋଲି କହିଲେ; କିନ୍ତୁ ବାବା ତାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି କହିଲେ 'ସେହି ନଡ଼ିଆର ମୂଲ୍ୟ ଏହି ନଡ଼ିଆଠାରୁ କେତେ ଗୁଣ ଅଧିକ ତାହା କଳନା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । 'ତଥାପି କିଛି ଚିନ୍ତା କରିବାର ନାହିଁ । ତୁମେ ନିଜକୁ କର୍ତ୍ତା ବୋଲି କାହିଁକି ଭାବୁଛ ? କୌଣସି କର୍ମ କରିବା ସମୟରେ, ତାହା ଯେତେ ବଡ଼ ବା ଛୋଟ ହେଉ ନିଜକୁ କର୍ତ୍ତା ମନେ ନକରି ଅଭିମାନ ତଥା ଅହଂକାରରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଶୀଘ୍ର ତୁମର ପ୍ରଗତି ହେବ । ବାବାଙ୍କର ଏହି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉପଦେଶ କେତେ ସୁନ୍ଦର ଥିଲା ।

।। ଷାଠିଏ ଜନ୍ମର ପୁରୁଣା ସମ୍ପର୍କ ।।

ଶ୍ରୀ ବାଳାରାମ ଧୂରନ୍ଧର(୧୮୭୮-୧୯୨୫) : ଶ୍ରୀ ବାଳାରାମ ଧୂରନ୍ଧର ପ୍ରଭୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ସେ ମୁମ୍ବଇ ସାନ୍ତାକ୍ରୁଜରେ ରହୁଥିଲେ ଓ ମୁମ୍ବଇ ହାଇକୋର୍ଟରେ ଆଇନ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିଲେ । କିଛିକାଳ ସେ ମୁମ୍ବଇ ସରକାରୀ ଆଇନ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପୂରା ପରିବାର ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଓ ଧାର୍ମିକ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସେ କିଛିବର୍ଷ ସେବା କଲେ ଏବଂ ସେହି ବିଷୟରେ କିଛି ଲେଖାଲେଖି ମଧ୍ୟ କଲେ । ଏହାପରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଏବଂ ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ରୁଚି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । ସେ ଗୀତା, ଜ୍ଞାନେଶ୍ୱରୀ ଟୀକା ତଥା ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ । ପଣ୍ଡରପୁର ବିଠୋବାଙ୍କର ସେ ଭକ୍ତ ଥିଲେ । ୧୯୧୨ ମସିହାରେ ସେ ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟରେ ଆସିଲେ । ଛଅ ମାସ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ଭାଇ ବାବୁଲଜୀ ଏବଂ ବାମନରାଓ ଶିରିଡ଼ି ଆସି ବାବାଙ୍କର ଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ଓ ଘରକୁ ଫେରି ସେମାନଙ୍କର ମଧୁର ଅନୁଭୂତି ବାଳାରାମଙ୍କ ପରିବାରର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଇଥିଲେ । ଏହାପରେ ତାଙ୍କ ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ଶିରିଡ଼ି ଯାଇ ବାବାଙ୍କର ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ । ଶିରିଡ଼ିରେ ସେମାନେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ବାବା ସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦରେ କହିଦେଇଥିଲେ ଯେ 'ଆଜି ମୋର ଦରବାରର ବହୁ ଲୋକ ଆସୁଛନ୍ତି ।' ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ବାବାଙ୍କ ଏହି ବଚନ ଶୁଣି ଧୂରନ୍ଧର ପରିବାର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯାତ୍ରା ବିଷୟରେ କାହାକୁ କିଛି ବି ପୂର୍ବସୂଚନା ଦେଇନଥିଲେ । ବାବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କହିଲେ 'ଏମାନେ ମୋର ଦରବାର ଲୋକ, ଯାହାଙ୍କ କଥା ପୂର୍ବରୁ କହୁଥିଲି । ତାପରେ ଧୂରନ୍ଧର ଭ୍ରାତାଗଣଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି କହିଲେ କି 'ଗତ ଷାଠିଏ ଜନ୍ମ ଧରି ଆମର ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି ।' ସମସ୍ତ ଭାଇ ଭଦ୍ର ଏବଂ ବଡ଼ ଉଦାର ପ୍ରକୃତିର ଥିଲେ । ବାବାଙ୍କ ଚରଣକୁ ନିରୀକ୍ଷଣକରି କରଯୋଡ଼ି ସେମାନେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଭାବ ଯଥା ଅଶ୍ରୁପାତ, ରୋମାଞ୍ଚ, କଣ୍ଠାବରୋଧ ଆଦି ଜାଗୃତ ହେଲା ଏବଂ ମନ ପ୍ରସନ୍ନତାରେ ପୂରିଗଲା । ଏହାପରେ ସେମାନେ ବସାଘରକୁ ଗଲେ ଏବଂ ଭୋଜନ ତଥା କିଛି ସମୟ ବିଶ୍ରାମ କରି ପୁଣି ମସଜିଦ୍ ଆସି ବାବାଙ୍କର ଚରଣବନ୍ଦନା କଲେ । ବାବା ସେତେବେଳେ ଚିଲମ ଟାଣୁଥିଲେ । ବାଲାରାମଙ୍କୁ ସେ ଚିଲମ ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କେବେ ଧୂମପାନ କରିନଥିଲେ, ମାତ୍ର ବାବାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାକୁ ଅବଜ୍ଞା କରିନପାରି ଚିଲମ ଧରିଲେ ଓ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଥରେ ଟାଣି ବାବାଙ୍କୁ ଫେରାଇଦେଲେ । ବାଲାରାମଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଦୁର୍ଲଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଥିଲା । ଦୀର୍ଘ ଛଅ ବର୍ଷରୁ ସେ ଶ୍ୱାସରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଚିଲମ ପିଇବା ମାତ୍ରେ ତାଙ୍କର ରୋଗ ଦୂର ହୋଇଗଲା । ଏହାପରେ ତାଙ୍କର ଆଉ କେବେ ଏହି କଷ୍ଟ ହୋଇନାହିଁ । ଛଅ ବର୍ଷ ପରେ ପୁଣି ତାଙ୍କୁ ଦିନେ ଶ୍ୱାସରୋଗ ହେଲା । ତାହା ଠିକ୍ ସେହିଦିନ ଥିଲା, ଯେଉଁଦିନ ବାବା ମହାସମାଧିରେ ଲୀନ ହୋଇଗଲେ ।

ସେହିଦିନ ଗୁରୁବାର ଥିଲା । ଧୂରନ୍ଧର ପରିବାର ସେହି ରାତିରେ ଚଭାଡ଼ି ଉତ୍ସବ ମନଭରି ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ଆରତି ସମୟରେ ବାଲାରାମ ବାବାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଭଗବାନ ପାଣ୍ଡୁରଙ୍ଗାଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଦର୍ଶନକଲେ । ପରଦିନ କାକଡ଼ ଆରତି ସମୟରେ ଏହାର ପୁନରାବୃତ୍ତି ଘଟିଲା ।

ବାଲାରାମ ଧୂରନ୍ଧର ମରାଠି ଭାଷାରେ ସନ୍ଥ ତୁକାରାମଙ୍କର ଜୀବନୀ ଚରିତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲାବେଳକୁ ସେ ଜୀବିତ ନଥିଲେ । ପରେ ୧୯୨୮ ମସିହାରେ ତାଙ୍କର ଭାଇମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହା ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଏହି ପୁସ୍ତକର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ବାଲାରାମଙ୍କର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଜୀବନୀ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି, ସେଥିରେ ଉପର ବର୍ଣ୍ଣିତ କଥା ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇଛି ।

ଶ୍ରୀ ସଦ୍‌ଗୁରୁ ସାଇନାଥାର୍ପଣମସ୍ତୁ । ଶୁଭଂ ଭବତୁ ।।